

Претпоставке за умрежавање институција и подстицање иновативне активности у Војводини

Assumptions to networking of institutions and encouraging innovative activities in Vojvodina

Дениз Ахметагић*

Универзитет у Новом Саду, Економски факултет у Суботици

Јелена Родић**

Универзитет у Новом Саду, Економски факултет у Суботици

Сажетак: Многе државе ЕУ развијају тзв. националне системе иновација, где се државном регулативом и финансирањем ствара неопходни амбијент за иновације и њихову комерцијализацију. Географски критеријуми утичу на стварање регионалних иновационих система који уважавају специфичне карактеристике региона и тиме опредељују иновационе активности. Најсвеобухватнији оквир националног иновационог система представљају перформансе државе (раст, обезбеђење нових радних места, тржишна конкурентност). У раду се уочава да је у АП Војводини мали број научних истраживачких сарадника и истраживача приправника. Низак ниво еволуције иновација и иновативне активности у Војводини имају две основне тенденције, а то су смањење средстава за финансирање, што је пре свега последица неповољне привредне ситуације, а с друге стране, бележи се повећање иновационих активности уз недовољно ангажовање младих истраживача. Под ограничавајућим факторима за интензивнији развој иновативних активности Војводине подразумевамо пре свега факторе трошкова, а потом факторе тржишта, док је охрабрујуће што су на последњем месту фактори знања.

Кључне речи: истраживачки центри, иновација, иновационе активности, иновационе мреже.

Abstract: Many EU countries create so called national systems of innovation where government regulations and funding create the necessary environment for innovation and its commercialization. Geographical criteria create regional innovation system that takes into account the specific characteristics of the region and thereby determine the innovation activities. Most comprehensive framework of the national innovation system is the performance of the state (growth, providing jobs, and market competitiveness). The paper notes that Vojvodina has a small number of scientific research staff and research trainees. The low level of evolutionary innovation and innovative activities in Vojvodina have two basic tendencies such as the reduction of funds for financing, which is primarily due to the unfavorable economic situation, and on the other hand an increase in innovation activities with insufficient engagement of young researchers. The limiting factors for intensive development of innovative activities in Vojvodina in order of importance include: cost factors, market factors, and knowledge factors.

Keywords: research centers, innovation, innovation activities, innovation networks.

* ✉ deniz.ahmetagic@ef.uns.ac.rs

** ✉ jelena_rodic@yahoo.com

1. Теоријски приступ иновацијама и иновативним активностима

Стратегија развоја предузећа подразумева дефинисање пословних концепција које ће, с једне стране, одабрати адекватне пословне активности у будућности као одговор на захтеве тржишта, а с друге стране препознати, унапредити и искористити сопствене потенцијале. Да би се та одређења ефикасно реализовала, стратегија треба да омогући и изградњу таквих пословних процеса који ће обезбеђивати тржишту захтеване производе и услуге у дужем временском периоду.

Када говоримо о иновацији, онда, поред осталог, можемо разликовати иновације производа и иновације процеса. Иновације се могу посматрати и класификовати на више начина. Према опширнијој класификацији, иновације се деле на: (1) инкременталне, (2) радикалне, (3) промене у технолошком систему и (4) промене у техно-економској парадигми (Серво, 2006, стр. 40).

Истраживање иновација подразумева да се у предузећу остваре функције које су кључне за иновациони процес, а то је троугао на релацији: производња, истраживања и развој и маркетинг.

Да би се иновациони процес подстакао, неопходно је да се ангажују државне институције, истраживачки центри у предузећима, институтима и на универзитетима, у сарадњи са свим осталим релевантним организацијама, и да остваре синергетске ефекте. Колики је значај иновација видимо и из Закона о иновационој делатности Републике Србије из 2005. године: „Иновација је нов производ, процес, технологија или услуга с уникатним својствима, настала применом властитих или туђих резултата научноистраживачког рада, открића и сазнања, кроз сопствени концепт, идеју или метод за њено стварање, које је са одговарајућом вредношћу пласирана на тржишту.“ Нешто шире тумачење иновација даје Европска комисија (Green Paper on innovation, 1995): „Иновација је унапређење и повећање опсега производа и услуга и повезаних тржишта; успостављање нових метода производње, набавке и дистрибуције, увођење промена у менаџменту, организацији и условима рада запослених.“

2. Иновациони систем

Промене технологије и менаџмент иновација стварају нову парадигму, која има неколико кључних садржаја (Леви-Јакшић, 2006, стр. 32):

1. промењен карактер технологије и производње;
2. иновациони систем и умрежавање;
3. измењен карактер менаџмента;
4. процесе глобализације; и
5. нови приступ иновационим процесима.

Овде ћемо се фокусирати на иновационе системе како бисмо пратили ове процесе у региону АП Војводине. Данашњи привредни тренутак обележен је доминацијом тзв. неопипљивог капитала, који замењује досадашње класичне „опипљиве капитале“ (земљиште, машине и сл.). Поједине државе стварају тзв. националне системе иновација, где се државном регулативом и финансирањем ствара неопходни амбијент за иновације и њихову комерцијализацију. Један од приступа је тзв. „институционални“, и он се бави истраживањем односа између националних институција за финансије, образовање, право, науку и технологију, корпоративних активности и владине политике и њиховог утицаја на постизање иновативности (Леви-Јакшић, 2006, стр. 33). Реч је, дакле, о умрежавању и стварању кластера као „нове парадигме менаџмента и организације технологије и иновација“ (Леви-Јакшић, 2006, стр. 33).

Тако се према географском критеријуму стварају регионални иновациони системи који уважавају специфичне карактеристике региона и тиме опредељују иновационе активности. Када су у питању АП Војводина и стварање регионалног иновационог система, имамо најмање три димензије у виду:

- стварање иновационих носилаца на нивоу Покрајине и мреже потцентра у појединим географским подручјима;
- повезивање покрајинског иновационог система с иновационим системом Републике Србије; и
- повезивање иновационог система Војводине (Србије) с међународним иновационим системима (погранични региони, европске земље и остале земље).

Покушаћемо да ближе одредимо и разумемо национални иновациони систем (НИС), како бисмо могли да, утичући на поједине компоненте, подигнемо ефикасност целог система. Постоје тзв. уже и шире дефиниције НИС-а. Ужа дефиниција одређује НИС као „интегрисани систем економских и институционалних агената који директно промовишу производњу и коришћење иновација у националној економији“ (Адеоти, 2002, стр. 95). Приступ ОЕЦД-а институције с овог аспекта дели у пет димензија (табела број 1):

Табела 1. Институције и садржаји НИС

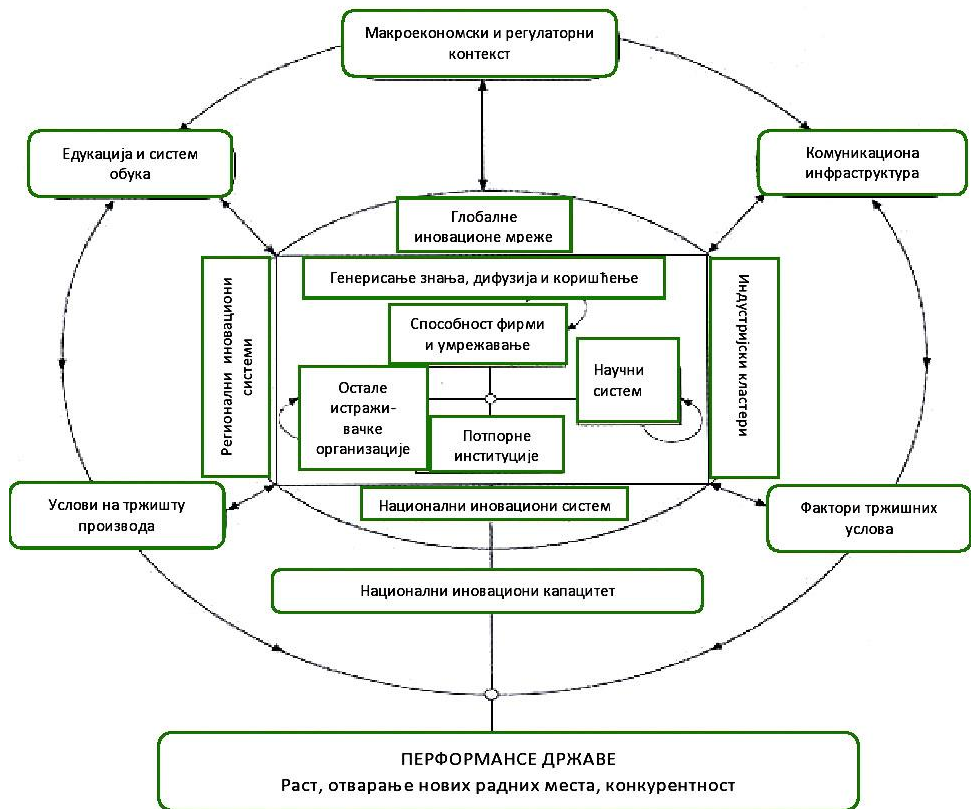
Студија институције	Садржај
Владе	на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу, уз различит значај земаља које имају кључну улогу у одређивању праваца политике
Премошћавајуће институције	као што су истраживачки савети и истраживачка удружења, који делују као посредници између влада и извођача истраживања
Приватна предузећа	и истраживачки институти које они финансирају (токови знања, иновације и образовање у земљама у развоју)
Универзитети и сродне институције	који пружају кључна знања и вештине

Друге јавне и приватне организације	које имају одређену улогу у националном иновационом систему (јавне лабораторије, организације за трансфер технологије, заједнички истраживачки институти, патентне канцеларије, организације за обуку итд.)
-------------------------------------	---

Извор: OECD, 1999.

Такозвана шира дефиниција НИС-а садржи компоненте уже дефиниције, као и све друге институције које утичу на учење и истраживање (мисли се на финансијски систем земље, монетарну политику земље, организацију приватних фирми, систем образовања, тржиште влада, регулаторне политике и институције). Уграђеност уже дефиниције у ширу и тај комплекс односа представљен је на скици број 1. Овде видимо неколико нивоа који окружују НИС, где се у центру налазе кругови генерисања знања, дифузија и коришћења. Најшири оквир овог НИС-а представљају перформансе државе (раст, обезбеђење нових радних места, тржишна конкурентност).

Скица 1. Глобална структура НИС-а

Систем институција и њихова улога у иновационим процесима свде се на следеће функције:

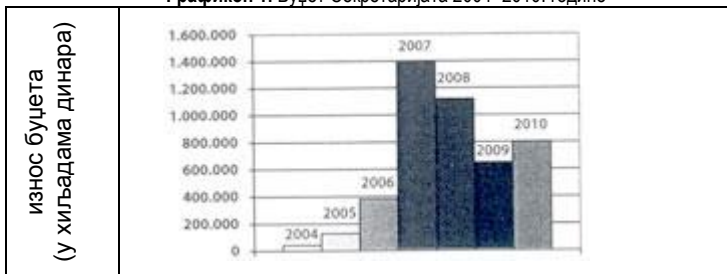
1. пружање информација и смањивање неизвесности;
2. управљање конфликтима и сарадња институција;
3. каналисање средстава у иновационе активности;
4. обезбеђивање подстицајних мера¹.

Улога владе Републике Србије и њених министарстава, као и владе АП Војводине и њених секретаријата, од изузетне су важности за стварање друштвено-економске климе као и финансијских претпоставки за иницирање и подстицај иновационих активности.

3. Анализа стања иновативне активности у Војводини

Аналізу стања иновативних активности у Војводини у периоду 2004–2010. године можемо пратити посредством броја пријављених иновација, броја иновационих пројеката, ангажованих истраживача, утрошених финансијских средстава итд. Објективан приступ ћемо спроводити посредством активности Покрајинског секретаријата за науку и технолошки развој, проучавањем публикација и информација које су објављене. Финансијска средства увелико опредељују иновативне активности и улагања у инфраструктуру и носиоце одређених иновативних активности. Буџет Секретаријата (графикон број 1) показује ниво средстава 2004–2010. године, а њихов највећи износ је у 2007. години. Наредних година бележи се пад ових улагања, а 2010. раст од 20% у односу на 2009. годину. У току 2011. године поново се бележи пад, враћањем скоро на финансијску ситуацију из 2009. године.

Графикон 1. Буџет Секретаријата 2004–2010. године²

¹ Студија: Концепт иновативности АП Војводине у 2010. години (2010). Нови Сад: ALMA MONS, стр. 96.

² Анализирајући средства која АП Војводина има на располагању у периоду 2004–2010. видимо да су она у периоду 2004–2006. била више него скромна, достигавши у 2006. износ од око 380 милиона динара. Осетан раст у 2007. години за око четири пута није настављен у наредном периоду, већ бележи смањење. Током 2010. године бележи се одређен раст тих средстава за 23% у односу на 2009, али то је још увек тек око 60% средстава из 2007. године.

Међународна сарадња је на пројектима остварена³ са преко 110 иностраних научноистраживачких институција из региона, европских земаља, САД и Јужноафричке Републике. У оквиру међународне сарадње одобрени су следећи пројекти:

FP6	1
FP7	16
COST	20
CEEPUS	17
EUREKA	6
IPA	4
SEE.ERA-NET	1
TEMPUS	12
DAAD	2
WUS	1
SCOPES Programme	2
Stability pact	1
SEE Transnational Cooperation	2
Мултилатералне активности	11

Иновациони процес, почевши од инпута и извора, преко процеса стварања иновације, до резултата иновације, води се осмишљеном кадровском и материјално обезбеђеном структуром. Информације за иновације се могу поделити (табела број 2) према изворима.

Табела 2. Извори информација за иновације

Извори информација за иновационе активности	Сви – 2006. (у %)	ИКТ – 2006.	ИКТ – 2004.	ЦИСЗ
Унутар предузећа или групе којој припада	22,999	50	50	38,5
Добављачи материјала, опреме, компонената или софтвера	11,91	22,5	37	29
Клијенти или купци	16,62	22,5	37	29
Конкуренти или друга предузећа из истог сектора	9,70	23,7	28	15,5
Консултанти агенције за послове истраживања	6,93	10,1	9	
Приватне институције које се баве ИР активностима				
Факултети и друге високошколске установе	5,82	2,2	8	5,5
Државни или јавни истраживачки институти	5,54	0	6	3

³

Из земаља региона – Мађарске 20, Словеније 7, Хрватске 6, Румуније 10, БЈР Македоније 10, Босне и Херцеговине – Републике Српске 12, Црне Горе 1, Грчке 3, Бугарске 1, као и из других европских земаља – Украјине 3, Словачке 7, Немачке 6, Шпаније 1, Чешке 3, Италије 1, Аустрије 5, Швајцарске 2, Шведске 2, Русије 1, Велике Британије 2, Белгије 1, Холандије 1, Финске 1, Француске 1, као и Израела 1, Либана 1, САД 2 и Јужноафричке Републике 1.

Конференције, сајмови, изложбе	9,97	18,6	31	15,5
Научни часописи и комерцијалне/техничке публикације	10,80	14,5	31	12
Професионална и удружења из делатности	6,37	15,6	13	

Извори информација за иновације се могу поделити према:

- резултату технолошког „гурања“ (*push*) унутар предузећа;
- резултату комерцијалног „гурања“ од стране снабдевача и конкуренције;
- резултату комерцијалног „вучења“ (*pull*) потрошача.

Са аспекта ангажованих истраживача табеларно ћемо приказати стање у Војводини, у којој је у 2010. било око 440 истраживача, а у 2011. тај се број повећао на 653 (табела број 3).

Табела 3. Преглед броја истраживача ангажованих на пројектима, према научним областима, у 2011. години

Звање	Област биотехничких наука	Област техничко-технолошких наука	Област друштвених и хуманистичких наука	Област природно-математичких наука	Област уређења и заштите животне средине	Област медицинских наука и физичке културе	Област правно-економских наука	Укупно
Редовни професори	36	34	26	44	6	30	20	196
Ванредни професори	13	17	17	12	1	19	14	83
Доценти	20	25	28	27	7	28	9	144
Асистенти	22	37	36	24	4	31	20	174
Асистенти-приправници		1	4			3		8
Научни сарадници				1		2		3
Истраживачки сарадници	3		3	1	1	2		10
Истраживачи приправници	6		5	3		2		16
Предавачи		1		1				2
Професори струковних студија		1			4			5
Академици	1			3		3	1	8
Професори емеритуси		1	1			2		4
Укупно	101	117	120	116	23	122	54	653

Уочава се мали број научних истраживачких сарадника и истраживача приправника. Релативно скромне иновативне активности у Војводини имају две основне тенденције, а то су, с једне стране, смањење средстава за финансирање, што је пре свега последица неповољне привредне ситуације, док се с друге стране бележи повећање иновационих активности уз недовољно ангажовање младих истраживача. У ограничавајуће факторе за интензивнији развој иновативних активности Војводине убрајамо пре свега факторе трошкова, а потом факторе тржишта, док је охрабрујуће што су на последњем месту фактори знања.

Са аспекта теорије можемо се сложити са заједничким узроцима неуспеха иновација, што важи и за Војводину (Саливен, 2002):

- лоше лидерство;
- лоша организација;
- лоша комуникација;
- лоше подстицајне мере;
- лоше управљање знањем.

Такође теоретски, следећих пет, за већину организација и у Војводини типичних ситуација, могу бити мотив неуспеха нових иновација:

- неадекватно дефинисање циљева;
- неадекватна усклађеност активности са циљевима;
- неадекватно учешће у иновационим тимовима;
- неадекватно праћење иновационих резултата;
- неадекватна комуникација и приступ информацијама релевантним за иновације.

4. Предлог иновационог система – иновативне мреже у АП Војводини

Подизање нивоа ефикасности привреде у Републици Србији и у АП Војводини претпоставља стварање иновационе мреже као система односа између стваралаца иновације и њених корисника, кроз цео сложен процес иновационих активности. Да би се створила иновациона мрежа, потребно је најпре дефинисати развојне потенцијале АП Војводине са аспекта развојних опредељења, а потом се фокусирати на секторску концентрацију. Задатак јавног сектора јесте да ове активности унапреди активирајући и подстичући истраживања, иновације и сектор малих и средњих предузећа, као и нових технологија, уз помоћ

покрајинске владе, Фонда за развој АП Војводине и свих релевантних институција.

У жижи развојних активности у АП Војводини су следећи правци:

- информатичке технологије с карактеристикама универзалне дифузије;
- гране и групације на бази прераде метала;
- производња базичних сировина и материјала и производња хране;
- експлоатација нафте и природног гаса;
- прерађивачка индустрија;
- еколошке технологије за заштиту околине, енергетске технологије и управљање отпадом.

Ове активности се спровode у оквиру Универзитета у Новом Саду, те института и истраживачко-развојних јединица (ИРЈ) из ових области. Базичне сировине и материјали носиоци иновација треба да буду: хемијска, петрохемијска и фармацеутска индустрија, у сарадњи са специјализованим институтима и факултетима. У производњи хране истичемо производњу садног материјала и семенске робе посредством генетског инжењерства и развоја биотехнолошких наука. Најприсутнији и по развијености најјачи део привреде Војводине јесте прерађивачка индустрија, која треба да има потенцијалне носиоце у привредним субјектима и научноистраживачким институцијама.

Из овог широког спектра развојних опција дефинишу се одређени приоритети који треба да буду покретачка снага интензивнијег развоја региона. У ове покретачке секторе спадају⁴:

1. ИЦТ сектор;
2. прехранбена индустрија;
3. истраживање и иновативност;
4. коришћење дигиталних технологија;
5. финансијски механизми и системи финансијских субвенција; и
6. умрежавање и сарадња на регионалном и међународном плану.

Са аспекта специфичности АП Војводине као региона потребно је извршити регионалну концентрацију око иновационих центара. У ери тзв. умрежене економије, тенденција је да се створи умрежени иновациони систем.

⁴ Студија: Концепт иновативности АП Војводине у 2010. години, стр. 100–102.

Тако се предлаже⁵ да се у оквиру Војводине формирају и умреже два основна регионална иновациона центра с иновационим потцентрима. Умрежавање треба да обухвати и формирање и повезивање локалних, односно проблемски оријентисаних иновационих јединица. Имајући у виду географски положај, мрежу факултета и института, те истраживачке јединице у предузећима и досадашње тенденције, предлажу се регионални иновациони центри (ИЦ) у:

- Новом Саду и
- Суботици.

Оснивање тзв. иновационих потцентра (ИПЦ) предлаже се у:

- Зрењанину
- Панчеву
- Вршцу
- Сомбору
- Врбасу
- Сремској Митровици и
- Кикинди.

Нови образац у виду иновативног друштва омогућује стварање потенцијала да се одржи раст, као и динамичне промене у складу с технолошким развојем и тражњом у савременом свету, с нагласком на повећање конкурентности, продуктивности, запослености, заштите животне средине и очувања културног идентитета и националног просперитета. Република Србија, као и њен регион, АП Војводина, не могу бити лидери у развијању високих технологија и базних знања, нити имају потенцијала да у непосредној будућности развијају капацитете у том смислу. Будућност наше земље и земаља у развоју јесте у специјализацији, у развоју концепта „паметних специјализација“, који је Европска унија прихватила као једну од кључних иницијатива иновационе 2020. године. Овај концепт се базира на географској и секторској концентрацији и примени кључних технологија на иновативни начин. Иновативни центри би могли бити независне иновационе јединице с дефинисаним програмима иновационе активности, а носиоци активности би били универзитети, факултети и друге специјализоване институције. Иновациона политика би била слободна, али и предузетничка, она која уважава међународне споразуме с Европском унијом, суседима и другим државама. У зависности од преовлађујућих привредних активности простора који та јединица покрива била би формирана програмска оријентација.

⁵ Исто, стр. 101.

На основу студије „Конкурентност АП Војводине као европске регије“ из 2009. године, можемо видети да у Војводини постоје развијени истраживачки и образовни капацитети. Такође је у области креативности повећана конкурентност (број запослених радника у истраживању и развоју).

Да би се повећале иновационе перформансе, предлаже се јачање подршке у следећим областима:

- заштита ауторских права и заштита права индустријске својине;
- стандардизација;
- системи квалитета;
- дијагностиковање иновативности у фирмама;
- подршка иновативним *start-up* предузећима;
- јачање предузетничке културе;
- побољшавање вештина у научно-образовним институцијама.

Велику препреку за побољшање иновационе делатности представља финансирање. Иновациона делатност на основу Закона о иновационој делатности може да се стимулише из средстава буџета аутономне покрајине, средстава буџета републике, средстава из буџета локалне самоуправе, средстава од међународних финансијских организација и Фонда за иновације. Аутономне покрајине и локалне самоуправе на својој територији могу, сходно Закону, у свом буџету обезбедити средства за подстицање посебних програма за иновациону делатност. АП Војводина је у свом буџету обезбедила додатна средства која подстичу истраживање, иновације и сектор малих и средњих предузећа посредством специфичних финансијских програма.

Финансирање би требало ојачати и новим инструменатима и директним субвенцијама за иновације.

Потенцијални корисници тих средстава су:

- тржишни актери (фирме);
- истраживачки институти и организације;
- сервисне институције (интермедијатори).

5. Упоредивост иновација у Европској унији

Приближавање Србије чланству у Европској унији намеће потребу усаглашавања многих области привредног и друштвеног живота са законодавством и праксом чланица Европске уније. Иновативност и иновације представљају основне факторе развоја у тзв. економији заснованој на знању. Да бисмо пратили

иновативне активности у региону АП Војводине и да бисмо се упоређивали са земљама ЕУ, треба да најпре ускладимо критеријуме и тзв. иновационе индикаторе којима бисмо мерили иновативност наше земље и региона са ЕУ. Тако је Европска комисија у 2002. години дефинисала основне смернице и карактеристике тзв. економије засноване на знању и менаџменту иновација (Стошић, 2007, стр. 150).

- Глобализација тржишта довела је до већих захтева конкурената који се боре пре свега знањем.
- Иновативне активности имају три димензије, јер се поред иновација производа и услуга, говори и о иновацији процеса.
- Све већа повезаност светске привреде у производњи и трговини повећава број стејкхолдера и њихових жеља да остваре своје интересе.
- Нови приступ иновацијама захтева и нове приступе менаџменту иновација, који се сада креће у правцу раста и повећања ефикасности.
- Нове технологије захтевају да им предузећа парирају у теоретским знањима и практичним применама.
- Фокусирање на иновације захтева коришћење нових алата и метода како би се изградио иновациони менаџмент с компетитивним предностима.

Ради анализе и упоредивости података о иновацијама, ЕУ је изградила и посебну методологију CIS (Community Innovation Survey), у сарадњи са статистикама ЕУ и експертима ОЕЦД-а (Стошић, 2007, стр. 155). Ове тзв. CIS процедуре⁶ пре свега прикупљају податке у предузећима и по одређеним секторима и служе за оцену достигнутог нивоа иновативности у појединим земљама, што је императив за будуће чланице ЕУ – кандидате, као што је Република Србија. CIS истраживања ће се убудуће вршити сваке две године, по кључним индикаторима прилагођеним конкретним земљама и условима. У октобру 2010. године усвојена је Иновациона унија, те је Европски иновациони извештај (EIS) верификован и признат као мерило за мерење перформанси у земљама чланицама ЕУ. Он је сада преименован у Извештај Иновационе уније. Стратегија „Европа 2020“ Иновационе уније треба да пореди и идентификује иновационе перформансе у 27 земаља ЕУ, као и слабе и јаке стране њихових иновационих истраживања и система.

Закључна разматрања

Чланак је произишао из теоријских и практичних истраживања аутора, пре свега радом на студији „Концепт иновативности у АП Војводини из 2010. године“

⁶ До сада су истражена четири тзв. CISX периода (CIS1–CIS4) у периоду 1991–2006. године.

(Нови Сад: Регионална агенција за развој малих и средњих предузећа ALMA MONS). Теоријски приступ се базирао на презентацији иновација и иновативних активности кроз њихову ширу и ужу дефиницију. Анализа стања иновативних активности спровођена је праћењем активности Покрајинског секретаријата за науку и технолошки развој преко буџета, пројеката, погона нових технологија и истраживача, у периоду 2004–2010. године. У анализи стања иновативних активности у Војводини констатује се да тренутно делује неразвијен и непотпун иновациони систем. Осим одсуства нових производа као продуката иновационих активности, недостају и одговарајуће институције, као и неке кључне функције и одговарајућа правна регулатива. Предлаже се да се на бази опредељења Европске уније, докумената, развоја Србије и развојних приоритета АП Војводине као региона, створи усаглашен и конзистентан иновациони систем. Тако се предвиђа оснивање два регионална иновациона центра (ИЦ) и седам иновационих потцентра (ИПЦ) – Зрењанин, Панчево, Вршац, Сомбор, Врбас, Сремска Митровица и Кикинда – те њихово умрежавање, у оквиру којег делује неколико судеоника и институција. Овде се као креатори политике дефинишу покрајински органи власти и локалне самоуправе, као и образовне и научноистраживачке институције, фондови, научно-технолошки паркови, индустријски паркови итд. Предвиђају се и кластери и стварање мрежа посредством међународних пројеката, како би се повезивале наука и привреда и спроводиле дифузија и примена знања. Општи је закључак да јавни сектор нема довољно материјалних средстава за подстицање иновативних активности и нема адекватне мотивације за подмлађивање научноистраживачког кадра. Приближавање Србије Европској унији захтева статистичко-методолошку комплементарност с ЕУ, како би се анализирали и упоређивали подаци о иновацијама.

Литература

Бобера, Д. (2007). Пројектни менаџмент, Суботица: Економски факултет.

Крајевски, Л., Ritzman, L. и Malhorta, M. (2006). Operations Management, Prentice Hall.

Леви-Јакшић, М. (2006). Нова парадигма менаџмент технологије и иновација, Менаџмент 3. Београд: Факултет организационих наука, 29–35.

Република Србија, Аутономна Покрајина Војводина, Влада АП Војводине, Активности у 2011. години, Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој.

Серво, М. (2006). Иновација као део развојне стратегије предузећа. *Пословна политика*, 5–6, 40–49.

Стошић, Б. (2007). Менаџмент иновација, Београд: Факултет организационих наука.

Студија: Концепт иновативности АП Војводине у 2010. години (2010). Нови Сад: ALMA MONS.

Resume

Research innovation means that the firm makes functions that are crucial for innovation process and it is a triangle route: manufacturing, research and development and marketing. Financial assets largely determine innovative activity and investment in infrastructure and holders of certain innovative activities. As for the sources and inputs of innovation we can see that the innovation process starting from inputs and resources through the process of creating innovation leads to a result -designed human and material secured structure. Raising the efficiency of the economy in the Republic of Serbia and in Vojvodina assumes the creation of innovation networks as a system of relations between the creators of innovation and its users through the entire complex process of innovation activities. Republic of Serbia and its region Vojvodina can not be leaders in the development of high technology and knowledge base, or have the potential, in the near future to develop capacity in this regard. The future of our country and other developing countries is specializing in the development of the concept of "smart specialization", which was adopted by the European Union as one of the key initiatives innovation for 2020. Raising the efficiency of the economy in the Republic of Serbia and in Vojvodina assumes the creation of innovation networks as a system of relations between the creators of innovation and its users through the entire complex process of innovation activities. In order to create innovation networks it is necessary to first define the production development potentials of Vojvodina in terms of development and then focus on sectorial concentration.